

Сергієнко Л. В. Формування професійно значущих якостей особистості педагога / Л. В. Сергієнко, Н. М. Сидоренко // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Ялта (20–21 березня 2014 р.). – Ялта: РВНЗ КГУ, 2014. – Ч. 1. – С. 327–331.

УДК 811.161.2: [371.134:373.3]

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ
ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА**

Сергієнко Л. В.,

викладач

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Сидоренко Н. М.,

викладач

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Постановка проблеми. Моніторинг якості підготовки фахівців педагогічних вищих навчальних закладів свідчить про недостатній рівень професійної комунікативної компетентності, тобто сукупності достатньо сформованих професійних знань, комунікативних та організаторських здібностей, здатності до самоконтролю, імпліцитної культури вербальної та невербальної взаємодії в типових умовах професійної діяльності.

Комунікативна спрямованість шкільних дисциплін, орієнтація на реалізацію принципів особистісно зорієнтованого навчання спонукають до перегляду теоретичних засад формування професійно-комунікативних навичок студентів. Таким чином, проблема формування комунікативної

компетентності студентів педагогічних коледжів засобами дидактичної гри набуває актуальності й потребує розв'язання.

Аналіз досліджень як з дидактики, лінгводидактики, психології та психолінгвістики засвідчує те, що більшість учених (В. Якунін, А. Бодальов, А. Леонт'єв, А. Реан, М. Каган, Л. Шипіліна, Є. Божович та ін) розглядають комунікативну компетентність у системній взаємодії між людьми як особистісну якість у процесі поведінки; у зв'язку зі здібностями під час спілкування.

З позиції сучасної науки гра займає провідне місце у діяльності людини і є однією з її потреб: потреба в активності руху, потреба в емоційній насиченості, потреба подолання, виявлення волі. Навчальний процес, побудований на основі ігрових дидактичних форм допомагає активізувати формування комунікативної компетентності студента, реалізуючи творчі компоненти розвитку особистості. А. Макаренко зазначав, що у грі особистість активно діє, мислить, комбінує, моделює людські взаємини, виконуючи при цьому різні ролі: творця, організатора, виконавця, знаходить умови для виявлення своїх здібностей та життєвої активності. [1, с. 367–368]

Порівняно з іншими формами й методами навчання, ігрові мають такі позитивні аспекти: висока результативність у засвоєнні знань і формуванні умінь, формується вміння співпрацювати, формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між студентами, розвивається навчально-творча діяльність (планування, рефлексія, контроль, самоконтроль). У дидактичній грі завдання виступають опосередковано, що забезпечує їх ефективність.

Мета статті – окреслити ефективні й оптимальні шляхи довершеності професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічного спілкування з учнями через вивчення стану комунікативної компетентності студентів. Для отримання якісно-кількісної характеристики комунікативної компетентності нами використовувалася система адекватних різноманітних узаємоперевіряючих методів: спостереження за спілкуванням викладачів і

студентів з учнями, експертну оцінку, анкетне опитування, бесіди, інтерв'ю, самооцінку й самоаналіз.

Самооцінка студента в нашій роботі, з одного боку, була джерелом інформації про стан комунікативної компетентності, з іншого – засобом спонукання до самовдосконалення комунікативних умінь і навичок, до формування адекватної самооцінки образу "Я"-професіонала. Самооцінка як якість особистості складає внутрішній фактор, регулює формування професійно значущих якостей особистості педагога: розвиток рефлексивних здібностей, ситуацію потреб у самовдосконаленні. [3, с. 28–32; 4, с. 52–55]

Самооцінка студентів порівнювалася з оцінкою експертів: викладачів загальної педагогіки й психології, методистів з практики, учителів початкових класів базових шкіл. Звернення до оцінки компетентних осіб було продиктоване необхідністю підтвердження достовірності отриманих даних. Достовірність в отриманні більш об'єктивної картини комунікативної компетентності збільшується, коли професійна самооцінка доповнюється думкою тих, хто протягом усього періоду навчання в коледжі керує процесом становлення спеціалістів. На підставі цих даних було визначено реальний рівень сформованості всіх компонентів комунікативної компетентності.

Результати анкетного опитування щодо сформованості мотиваційно-ціннісного компонента показали, що студенти 2 курсу серед мотивів вибору професії на перш за все визначають ціннісне ставлення до особистості молодшого школяра (23,2%), а потім – спілкування з дітьми (20%). У студентів 4 курсу на першому місці – мотиви навчального предмету (34%) й тільки 15% назвали серед мотивів вибору професії ціннісне ставлення до особистості учня.

Таким чином, визначаємо, що зниження ціннісного ставлення до особистості учня та спілкування з ним зменшується до випускного курсу. Причинами цього, на наш погляд, є такі фактори: відсутність чіткої орієнтації на учня як значимого в процесі підготовки в коледжі, формування вузької та

обмеженої установки на передачу знань, а не на розвиток особистості в процесі навчання в коледжі.

З метою визначення реального рівня сформованості виконавчого компоненту комунікативної компетентності студентам було запропоновано зробити самооцінку знань і вмінь. На різних етапах навчання в коледжі вона є відносною. Але, відображаючи об'єктивні умови навчання студентів, дозволяє скласти уявлення про рівень розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців, а також прослідкувати деякі загальні тенденції, що характерні для системи професійної підготовки в коледжі.

Дослідження показують, що найвищий загальний середній бал рівня знань мають студенти третього, а потім четвертого курсів. Вивчення рівня розвитку комунікативних умінь дало аналогічні результати, що визначає найбільш високий рівень володіння системою знань і умінь, необхідними для успішного спілкування з учнями.

Головною причиною вибору абітурієнтами педагогічної спеціальності є творчий зміст майбутньої педагогічної діяльності. Творчі навчальні стимули формуються тільки в творчому навчальному середовищі. Що стосується реальної практики підготовки спеціалістів, то можемо констатувати, що викладачі коледжу за результатами анкетування (61 %) в навчальному процесі використовують активні (ігрові) форми й методи.

Гуманістична парадигма навчання має на меті суб'єктно-суб'єктну взаємодію студента й викладача. Це ставить нові вимоги до культури педагогічної праці й комунікативної культури вчителя.

Завдання удосконалення й модернізації навчання стосовно розвитку особистості неможливо без учителя, який має добру психолого-педагогічну, міжкультурну й мовленнєву підготовки. Сучасна концепція змісту навчання передбачає формування, крім лінгвістичної, комунікативну компетенцію, як складову комунікативної компетентності, студентів педагогічного ВНЗ.

Комунікативна компетентність займає особливий статус у критеріальній характеристиці особистості вчителя, адже вона – ядро діяльності педагога, й

складається з складних педагогічних знань, умінь та навичок, що реалізуються в процесі педагогічного спілкування "вчитель – учень"[5]. У випускників педагогічного коледжу комунікативна компетентність, як ключова, має бути сформована на рівні, що є достатнім для подальшої педагогічної професійної діяльності, пов'язаної й з технологічними, й з організаційними аспектами, також для здійснення професійних контактів з носіями мови.

Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів при компетентнісному підході до освітнього процесу має включати мовну й інформаційно-комунікативну компетенції, для засвоєння яких необхідним є формування, зокрема, навичок усного й писемного мовлення, граматичних умінь, володіння лексикою тощо.

Відбір активних методів навчання потрібно здійснювати з урахуванням компетентісно орієнтованої значущості, компонентами якої є комунікативно орієнтована й професійна значущість.

Так, формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами дидактичних ігор з використанням інформаційно-комунікаційних технологій забезпечується застосуванням компетентісно орієнтованої мовної підготовки студентів і засобів комп'ютерної підтримки навчання, яке структуроване за рівнями складності та видами мовленнєвої діяльності щодо формування інформаційно-комунікативної компетенції.

Структурними компонентами комунікативної культури є: знання з предметів філологічного циклу; комунікативні та організаційні здібності; інтегративні комунікативні уміння; здібність до емпатії; здібність до самоконтролю; культура вербального й невербального мовлення; критерії рівня розвитку комунікативної культури у студентів педагогічного коледжу.

Висновки. Отже, робота щодо формування й корекції кожного компонента комунікативного уміння проведена в процесі застосування дидактичної гри систематично й послідовно протягом вивчення: курсу

української мови й методики її навчання в початкових класах, зокрема через використання дидактичних ігор як ефективного засобу формування комунікативної компетентності, активного розвитку професійно значущих особистісних якостей, здібностей та умінь майбутніх педагогів, дозволяє виявити позитивні тенденції розвитку показників комунікативних умінь студентів педагогічного коледжу.

Резюме. У статті Сергієнко Л. В., Сидоренко Н. М. "Формування професійно значущих якостей особистості педагога" окреслено ефективні й оптимальні шляхи довершеності професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічного спілкування з учнями через вивчення: стану комунікативної компетентності студентів.

Ключові слова: дидактична гра, комунікативна компетентність, педагогічне спілкування, мовна підготовка, методи діагностики, самооцінка.

Резюме. В статье Сергиенко Л. В., Сидоренко Н. М. "Формирование профессионально значимых качеств личности педагога" очерчено эффективные и оптимальные пути совершенствования профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому общению с учениками через изучение состояния коммуникативной компетентности студентов.

Ключевые слова: дидактичная игра, коммуникативная компетентность, педагогическое общение, языковая подготовка, методы диагностики, самооценка.

Summary. In the article of Larisa Sergienko, Nataliya Sidorenko "Forming professionally of meaningful qualities of personality of teacher" outlined effective and optimum ways of perfection of professional preparation of future teachers of initial classes to the pedagogical socializing with students through the study of the state of communicative competence of students.

Keywords: didactics game, communicative competence, pedagogical intercourse, linguistic preparation, methods of diagnostics, self-appraisal.

Література

1. Макаренко А. С. Гра // Твори: В 7 т. – К., 1954. – Т. 4. – С. 367-368
2. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі / В. М. Нагаєв. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 193-202
3. Заброцький М. М. Технологія розвитку комунікативної компетентності вчителя [Текст] / М. М. Заброцький. – // Практик. психологія та соц. робота. – К.: СОЦИС, 2007. – № 1. – С. 28-32
4. Коць М. О. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога [Текст] / М. О. Коць. – // Практик. психологія та соц. робота. – К.: СОЦИС, 2007. – № 1. – С.52-55
5. Кузнецов В. И. Принципы активной педагогики: Что и как преподавать в современной школе [Текст]: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Кузнецов. – М.: "Академия", 2001. – 120 с.